

جلسه دوازدهم: اخلاص (قسمت اول)

اهمیت اخلاص

خداوند در قرآن مکرر در باره اخلاص مطالبی را مطرح می‌فرماید. مثل «فَادْعُوا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ» (غافر/۱۴) خدا را بخوانید با اخلاص در دین. یا می‌فرماید: «قُلْ اللَّهُ اعْبُدْ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ» پیامبر بگو من خدا را عبادت می‌کنم با حالت اخلاص. یا می‌فرماید شیطان به انسان‌های مخلص راهی ندارد. «قَالَ فَبِعِزَّتِكَ لَا غُوبِيَنَّهُمْ أَجْمَعِينَ - إِلَّا عِبَادَكَ مِنْهُمُ الْمُخْلِصِينَ» (ص/۳۸ و ۳۹)

در بعضی از روایات داریم اخلاص یکی از اسرار الهی است و به هر کسی هم داده نمی‌شود. «إِلَّا خُلَاصٌ سِرٌّ مِنْ أَسْرَارِي اسْتَوْدَعْتُهُ قَلْبَ مَنْ أَحْبَبْتُ مِنْ عِبَادِي» (بحار؛ ج ۶۷، ص ۲۴۹) کسانی که خیلی محبوب باشند و جایگاه ویژه‌ای داشته باشند، اخلاص به آن‌ها داده می‌شود. «إِلَّا خُلَاصٌ عِبَادَةُ الْمُقَرَّبِينَ» (غررالحکم؛ ۳۸۹۳) اخلاص عبادت انسان‌های مقرب است. «إِلَّا خُلَاصٌ غَايَةُ الدِّينِ» (غررالحکم؛ ۱۳۴۰) اخلاص غایت دین است. «بِإِلَّا خُلَاصٍ يَكُونُ الْخُلَاصُ» (الکافی؛ ج ۲ ص ۴۶۸) خلاص و رهایی انسان به اخلاص است. اخلاص یعنی این‌که انسان در کارش انگیزه الهی داشته باشد، کار را برای خدا انجام بدهد، اگر این اتفاق افتاد دیگر کمیت مهم نیست. اخلاص کیفیت است. در قرآن می‌فرماید: چون هابیل برای خدا اتفاق کرد، قبول شد ولی قابیل برای ریا اتفاق کرد و قبول نشد. «فَتَقَبَّلَ مِنْ أَحَدِهِمَا». (مائده/۲۷) دو تا مسجد ساخته شد. یکی مسجد قبا و یک مسجد زیباتری هم بعد کنارش ساختند. مسجد قبا الان مانده و دو رکعت نماز در آن ثواب یک عمره دارد، آن مسجد، شد مسجد ضرار. پیامبر خرابش کرد چون برای ریا ساخته شده بود.

در اسلام حسن فعلی اعمال کافی نیست، حسن فاعلی هم می‌خواهد. کار باید خوب باشد، انگیزه هم باید خوب باشد. در جبهه شهیدی بود که پیامبر ۶ فرمود به جهنم می‌رود چون کارش فی سبیل‌الله نبود. خیلی مهم است که وقتی که کاری را انجام می‌دهیم، انگیزه دینی باشد. امام خمینی ۱ در کتاب چهل حدیث می‌فرمایند: هر عملی به سه اخلاص نیاز دارد؛ قبل از عمل، هنگام عمل، بعد از عمل. قبل از عمل انگیزه این باشد که این کار را برای خدا می‌خواهم انجام بدهم. هنگام عمل ریا نکنم. بعد از عمل با ریا باطلش نکنم. بعضی‌ها قبل از عمل و هنگام عمل اخلاص دارند، اما بعد از عمل باطلش می‌کنند. برای همین قرآن می‌فرماید: «لَا تُبْطِلُوا صَدَقَاتِكُمْ بِالْمَنِّ وَالْأَدَى» (بقره/۴۶۲) صدقات‌تان را با منت و اذیت باطل نکنید.

بعضی از اعمال قصد قربت و اخلاص در آن شرط نیست، البته اگر شما قصد قربت و اخلاص بکنید ثواب می‌برید اما اگر نکنید گناه نکردید. لباسی نجس شده می‌خواهیم بشوییم، به هر انگیزه‌ای بشوییم پاک می‌شود. ناهار می‌خوریم، می‌خواهیم. در این موارد ریا حرام نیست، اخلاص هم واجب نیست. اما اعمالی داریم مثل نماز، روزه، انفاق، جهاد و... در این‌ها تقرب الی‌الله شرط است. اگر نماز به قصد ریا باشد: «فَوَيْلٌ لِلْمُصَلِّينَ» (ماعون/۴). قرآن می‌فرماید: انفاق بی‌اخلاص

مثل سنگ صاف است که رویش خاک ریخته باشند، باران شدیدی ببارد از بین می‌رود. (بقره/۲۶۴) اما اتفاق برای خدا ماندگار می‌شود.

پیامبر ۹ فرمود: «لَضَرْبُهُ عَلَيَّ يَوْمَ الْحَنْدَقِ أَفْضَلُ مِنْ عِبَادَةِ الثَّقَلَيْنِ» (إقبال الأعمال؛ ج ۱ ص ۴۶۷) ضربه او در روز خندق از عبادت جن و انس بالاتر است. چون برای خدا بود. وقتی عمرو بن عبدود آب دهان به صورت حضرت انداخت، امام بلند شد قدم زد بعد آمد سرش را برید، وقتی دلیلش را پرسیدند فرمود: «نخواستم به خاطر خشم و ناراحتی شخصی سر از بدنش جدا کنم». از مدینه دو نفر با هم آمدند خدمت امام رضا ۷ رسیدند سؤال کردند: تکلیف نماز ما چیست؟ حضرت فرمود: شما نماز شکسته است چون مسافری اما رفیقت نمازش تمام است. گفت: مولا او هم مسافر است! فرمود: بله سفرش سفر معصیت است زیرا شما برای دیدن امام آمده بودی، ایشان برای دیدن حاکم ستمگر آمده بود، حالا یک سری هم به ما زد شما چون سفت سفر عبادت بود، اخلاص داشت، مسافری، اما ایشان چون سفرش سفر معصیت بود نمازش تمام است.

آثار اخلاص

۱- قبولی عمل: امام صادق ۷ فرمود اگر مردم می‌دانستند چه قدر اعمال‌شان بر می‌گردد ناامید می‌شدند. یک کسی به امیرالمؤمنین گفت: چه قدر شما اتفاق می‌کنید، کافی است! حضرت فرمود: و الله اگر می‌دانستم یکی از آن‌ها قبول شده دیگر دست بر می‌داشتم. پیامبر خدا ۶ به ابن مسعود فرمود: «لَا يَقْبَلُ مِنْ عِبَادِهِ الْأَعْمَالُ إِلَّا مَا كَانَ لَهُ خَالِصًا» (بحار؛ ج ۷۴ ص ۱۰۳) قبولی مهم‌تر از اصل عمل است. برای همین حضرت ابراهیم ۷ وقتی خانه خدا را بازسازی نمود پنج دعا کرد: اولین دعایش این بود «رَبَّنَا تَقَبَّلْ مِنَّا» (بقره/۱۲۷) خدا می‌فرماید بگو: «قُلْ إِنْ صَلَاتِي وَ نُسُكِي وَ مَحْيَايَ وَ مَمَاتِي لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ» (انعام/۲۶۱) بگو همه برای خداست. اشتباه هم هست انسان کارهای عبادی را برای غیر خدا انجام بدهد. من نماز بخوانم شما خوشت بیاید، شما که نمی‌توانی به من نمره بدهی.

۲- حکمت: انسان‌های مخلص حکیم می‌شوند. حرف‌های حکیمانه می‌زنند. پیامبر اکرم ۹ فرمود: «مَنْ أَخْلَصَ لِلَّهِ أَرْبَعِينَ صَبَاحًا» اگر کسی چهل روز برای خدا اخلاص داشته باشد «ظَهَرَتْ يَنَابِيعُ الْحِكْمَةِ مِنْ قَلْبِهِ عَلَى لِسَانِهِ» حکمت از قلبش به زبانش می‌آید. (نهج الفصاحه؛ ۲۸۳۶)

۳- اجابت دعا: در روایت می‌خوانیم که اگر کسی اخلاص در زندگیش باشد سزاوار است که دعایش اجابت شود.

۴- سدی در برابر شیطان: اشاره شد که شیطان به انسان‌های با اخلاص نفوذی ندارد.

۵- نورانیت: اخلاص نورانیت می‌آورد. «عِنْدَ تَحَقُّقِ الْإِخْلَاصِ تَسْتَبِيرُ الْبَصَائِرُ» (غررالحکم؛ ۳۹۱۴)

۶- محبوبیت: اخلاص انسان را محبوب می‌کند: «سَيَجْعَلُ اللَّهُ الرِّحْمَنُ وَدًّا» (مریم/۶۹) وُدًّا

یعنی محبوبیت.